

Dailė

HOMERIŠKO TAPYTOJO IŠŠŪKIS ISTORIKAMS 0

2013-03-06

Šio amžiaus pirmajame dešimtmetyje, rengiantis švęsti ir švenčiant Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį, mūsų visuomenė ir valstybė netikėtai gavo retą menininko dovaną – tapytojas ir Vilniaus dailės akademijos profesorius Giedrius Kazimierėnas be jokio užsakymo, savo sumanymu vieną po kito nutapė septynis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės įvykiams skirtus paveikslus: „Mindaugo karūnavimas. Lietuvos krikštas“ (2006) ir „Pirmojo Lietuvos Statuto priėmimas“ (2006), „Zimburgės vestuvės“ (2007), „Algirdo žygiai į Maskvą“ (2008), „Atsisveikinimas su Kęstučiu“, „Gedimino laišakai“, „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ (visi trys 2009). Paveikslų parodos vyko Vilniuje, Šv. Kotrynos bažnyčioje, rotušėje ir kitur, išleistas solidus šių G. Kazimierėno darbų albumas (Giedrius Kazimierėnas. Lietuvos istorija tapyboje, Vilnius: „Logotipas“, 2009 m.)

2012-aisiais dienos šviesą išvydo aštuntasis LDK istorijos ciklo paveikslas, nutapytas Žalgirio mūšio 600-osioms metinėms, – „Žalgiris, arba Rūstybės diena“, kuris nuo rugsėjo mėnesio eksponuojamas rekonstruotame Medininkų tvirtovės donžone.

Praėjusių metų pabaigoje pasirodė ir knyga, kuri intriguojamai supažindina ir su G. Kazimierėno tapyba, ir su Lietuvos istorija, tiksliau, su vienu neeiliniu, tik mūsų dar menkai žinomu, neįsisąmonintu jos įvykiu. Tai menotyrininkės dr. Rasos Gečaitės „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ (Vilnius: „Versmė“, 2012, 96 p.), kurioje, kaip skelbia anotacija, „pristatomas šiuolaikinio lietuvių tapytojo Giedriaus Kazimierėno monumentalus paveikslas „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ (2009 m.), skirtas šlovingai Lietuvos pergalei prieš Aukso ordos mongolus-totorius 1362 / 1363 metais“. Šiomet minimos šio legendinio mūšio, sustabdžiusio Aukso ordos skverbimąsi į Europą ir, kaip manoma, padėjusio pagrindus šiuolaikinei Europos integracijai, 650-osios metinės. Ta proga kalbiname

autorę, mokslininkę R. Gečaitę, Lietuvos kultūros ir meno fenomenus dažnai pristatančią ne tik tėvynėje, bet ir užsienyje.

– G. Kazimierėno paveikslą „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ galėtume priskirti batalinės tapybos žanrui, nes jame vaizduojamas dviejų kariuomenių susidūrimas. Žinoma, tai visai kitokia batalinė tapyba nei, sakykime, garsusis XIX amžiuje Jano Matejkos nutapytas „Žalgirio mūšis“, nors nei užmoju, nei dydžiu „Algirdo pergalė“ jam nenusileidžia. Įžanginiame knygos „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ tekste „XXI amžiaus Lietuvos Homeras“ rašote: „Šimtmečių karai ir daugkartinės ilgalaikės okupacijos, kurių metu pražuvo, buvo išgrobstyti ar sunaikinti lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės kultūrą liudiję meno kūriniai – paveiksai, skulptūros, architektūra, tiesiogiai paveikė tautos kultūrinę atmintį, (...). Neišlikus praeities vizualizacijos, neliko paliudytos istorijos. Kaip šiandien vertintume Italiją, Ispaniją ar Prancūziją, jeigu šios šalys būtų netekusios bemaž visų XV-XIX amžiaus dailės kūrinių? (...) Dėl visų šių priežasčių mums turėtų itin rūpėti Lietuvai svarbiausių istorinių įvykių įamžinimas meno kūrinuose, nes tokių neturime, išskyrus vieną kitą, sukurtą jau XX a.“ Ar iš tiesų G. Kazimierėnas su savo monumentaliais batalinio žanro kūriniais lietuvių tapybos istorijoje iškyla kaip vienišas karys mūšio lauke? Ar, be tarpukario dailininko Juozo Ignatavičiaus atliktų J. Matejkos „Žalgirio mūšio“ kopijų, batalinės tapybos darbų neturėjome?

– Pirmiausia reikėtų patikslinti, kad profesionaliu menotyrimu požiūriu Lietuvos dailėje iš viso neturime batalinių tapybos kūrinių. Yra tik bandymų, bet tai nesietina su bataliniu žanru, kokį aptinkame pasaulinio lygio Vakarų dailėje. Šiuo atveju kaip vienintelį vertą pavyzdį galiu paminėti su Lietuvos istorija susijusį batalinio žanro paveikslą – XVII a. flamandų dailininko Pieterio Snayerso nutapytą „Salaspilio mūšį“, kuriame profesionaliai perteikta didžio karo vado Karolio Chodkevičiaus vadovaujamos Lietuvos ir Lenkijos kariuomenės pergalė prieš daug didesnę jungtinę švedų kariuomenę 1605 m. Šį įspūdingą tikrą batalinį paveikslą, atvežtą iš Prancūzijos ir restauruotą Vilniuje, galėjome pamatyti 2010 m. Vilniaus paveikslų galerijoje, buvusiuose karo vado Karolio Chodkevičiaus rūmuose.

Monumentalų ir nepaprastai įdomų profesoriaus tapytojo G. Kazimierėno paveikslą „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“ tik iš dalies galėtume priskirti batalinio žanro kūriniais. Čia per įspūdingai perteiktą kompoziciją vaizduojamas dviejų kariuomenių – mongolų-totorių Aukso ordos ir Lietuvos kariuomenės – susidūrimas. Vis dėlto tai labiau dekoratyvus ir simbolinis kūrinys, savita didžio tapybos Meistro žaismė batalinio žanro lauke. Kaip tik čia slypi šio paveikslo vertė postmoderniame XXI a. dailės pasaulyje. Ir pats dailininkas to neslepia. Savo dirbtuvėje kalbėdamas apie paveikslo sumanymą, jo konstravimą, kūrybos eigą, autorius prisipažino, kad užvis labiau jam rūpėjo pavaizduoti įvykį. Ne perteikti tikrovišką mūšio, kariuomenių susidūrimo vaizdą, o akcentuoti įvykio svarbą.

Patį didžiausią šio paveikslo reikšmę yra ta, kad apie Mėlynųjų Vandenių mūšį Lietuvoje beveik niekas nežino, išskyrus keletą istorikų. Tarp jų labiausiai nusipelnęs yra Romas Batūra, kuris dar 1975 m. išleistoje savo monografijoje „Lietuva tautų kovoje prieš Aukso ordą. Nuo Batu antplūdžio iki mūšio prie Mėlynųjų Vandenių“, dabar jau tapusioje bibliografinė reitenybe, remdamasis visais tuo metu prieinamais šaltiniais aprašė šį mūšį. Deja, apie šitą Lietuvos istorijai ir net XIV a. pasaulio geopolitikai nepaprastai svarbų mūšį nėra jokių žinių Lietuvos mokyklų vadovėliuose.

Štai tokiame kontekste, mūsų visų laimei, G. Kazimierėnas, profesionalus šiuolaikinis dailininkas, jau pasiekęs brandą kaip tapybos meistras, pradėjęs istorinės tematikos paveikslų ciklą pasišventė labai svarbiai misijai – užpildyti Lietuvos istorines spragas. Tai, kad 2005 m., pasak dailininko, tiesiog įkvėpimo pagautas jis ėmėsi istorinės tematikos kūrinių ir kad visiškai atsitiktinai 2009 m. atrado knygyne baltarusių mokslininko Anatolijaus E. Taro knygą apie Lietuvos ir Rusijos karus, kurioje pirmą kartą perskaitė apie pačių rusų pašlovintą Lietuvos pergalę prieš Aukso ordą prie Mėlynųjų Vandenių, – vadinčiau malonės apreiškimu Lietuvai. Todėl drąsiai teigiu, kad G. Kazimierėnas yra XXI a. Lietuvos Homeras, monumentaliais istorinės tematikos paveikslais sugražinantis ir įamžinantis savo tautos ir valstybės istoriją dabartinei ir ateities kartoms.

– Kaip gimė mintis parengti tokią vieno autoriaus darbą visapusiškai aptariančią studiją? Viename interviu G. Kazimierėnas prisipažino: „Maniau, kad nutapysiu du paveikslius, ir taškas. Bet fotografas Rimantas Dichavičius su menotyriminke Rasa Gečaitė sugundė mane nutapyti trečiąjį. Na, maniau, trys, ir taškas. Bet atsirado ir ketvirtas, ir kiti.“

– Su dailininku asmeniškai susipažinau 2006 m. Tai išties graži istorija, nes mūsų kelius suvedė... imperatoriškoji XV a. Gediminaitė. 2005 m., jau ne pirmą kartą lankydamosi Austrijoje, Insbruke, tąsyk ne meno tyrinėjimo tikslais, o dėl pomėgio pavasariais paslidinėti kalnuose, matyt, lemtingai susižeidžiau koją.

Užuot tūnojusi viešbutyje, nutariau šlubčiodama pasivaikščioti po miestą ir užėjau į anksčiau neaplankytą Hofkirchę – dvaro bažnyčia, kurioje buvo mokamas muziejus-galerija. Ten apstulbau pamačiusi XV a. pab. - XVI a. pr. Šventosios Romos imperatoriaus Maksimilijano I užsakymu pagamintų įspūdingų bronzinių skulptūrų galeriją, o labiausiai akį patraukė nuostabaus grožio moters skulptūra. Mane sudomino jos vardas: Mazovijos Cymbarka – jis buvo visiškai negirdėtas ir gana keistas, nors to laikotarpio istorinių asmenybių kontekstą gana nebloggeriai išmanau. Grįžusi namo apie pusę metų nuosekliai ieškojau žinių apie tą Cymbarką, nes 2005-aisiais apie ją nieko nebuvo rašoma net internetinėje „Vikipedijoje“. Pagaliau vieninteliame šaltinyje – XVII a. parašytoje Alberto Vijūko-Kojelavičiaus dviejų dalių „Lietuvos istorijoje“ – radau, kad Cymbarka arba Zimburgė – tai tikra Gediminaitė! Vienintelė genealoginė problema, kad jos motiną Aleksandrą, kuri buvo ištekėjusi už Mazovijos kunigaikščio, Kojelavičius vieną kartą nurodo kaip Kęstučio anūkę, kitą kartą – kaip Jogailos seserį. Bet kuriuo atveju mums svarbiausia, kad tikros Gediminaitės dukra Zimburgė 1412 m. ištekėjo už Ernesto Geležinio Habsburgo, ir būtent jų sūnus Frederikas III pradėjo Habsburgų paveldimą Šventosios Romos imperatorių dinastiją. Ir štai pagal Zimburgės-Cymbarkos anūko Šventosios Romos imperatoriaus Maksimilijano I užsakymą 1516 m. iš bronzos buvo nulieta ypatingo grožio jo senelės žmogaus ūgio skulptūra. Jau penkis šimtus metų greta kitų kilmingiausių to meto didžiųjų Europos valdovų portretinių skulptūrų lygiateisiškai stovi mums nepaprastai svarbi Lietuvos Gediminaičių imperatoriška skulptūra. Bet nė vienas XX a. lietuvių istorikas ir menotyrininkas iki šiol apie ją nebuvo net užsiminęs. Vadinasi, niekas nežinojo!

Šį atradimą „kalnietiškos esė“ forma 2006 m. paskelbiau „Naujojoje Romuvoje“. Kaip tik šio straipsnio įkvėptas G. Kazimierėnas netikėtai pakvietė susitikti. Taip ir susipažinome. Pirmiausia jis paprašė papasakoti, kur tiksliai yra Zimburgės skulptūra, nusprendęs specialiai dėl jos vykti su savo žmona, irgi dailininke grafike Tatjana Kazimierėnienė, į Insbruką. O po jų kelionės gimė trečiasis darbas iš jau pradėto istorinės tematikos paveikslų ciklo – „Zimburgės vestuvės“. Taip „imperatoriška“ prasidėjo mūsų bendradarbiavimas su tapytoju G. Kazimierėnu. Buvo nepaprastai malonu, kai 2009 m. dailininkas pakvietė mane Vilniaus rotušėje pristatyti jo istorinės tematikos monumentalių paveikslų parodą, skirtą Lietuvos tūkstantmečio iškilimams.

2012 m. sulaukiau netikėto ir labai įdomaus leidyklos „Vermė“ užsakymo – parengti naujovišką leidinį apie Lietuvos istoriją pasitelkiant šiuolaikinį dailės kūrinį. Pirmuoju tęstinės serijos darbu neatsitiktinai pasirinktas „jubilinejis“ G. Kazimierėno paveikslas „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“. Mat Lietuvos Seimas ir Ukrainos parlamentas 2012-2013 m. paskelbė valstybinės reikšmės šio pergalingo mūšio 650 metų minėjimus. Jau pirmo susitikimo metu buvau įkvėpta leidyklos vadovo Petro Jonušo ir šio leidinio sumanymo autorės, Naujosios Vilnios Juzefo Ignacijaus Kraševskio vidurinės mokyklos dailės mokytojos Reginos Koševskos, entuziazmo. Laukė tikras iššūkis – juk buvo kalbama apie leidinį be jokių projektinių lėšų.

Prisipažįstu, kad mano apsisprendimą paakino leidyklos suteikta visiška laisvė sugalvoti leidinio struktūrą ir savo nuožiūra pateikti tekstinę ir vaizdinę medžiagą. Daugiausia dėmesio nutariau skirti G. Kazimierėno kūrybinei dirbtuvei, tada šiuolaikinio dailininko paveikslą palyginti su autentiškais XIV a. kūrinių ir koncentruotai, sistemiškai perteikti istorinį XIV a. kontekstą, pasitelkdama ne tik dailės kūrinius, bet ir žemėlapius, metraščius, autorinius šaltinius apie šį konkretų mūšį nuo XXI a. istorikų iki Jono Dluogošo XV a. veikalo.

– Kaip apibūdintumėte knygos žanrą? Tai meno tyrinėjimų apybraiža su istorinio detektyvo elementais? Intriguoja pavadinimo žodis „kelionė“, jaučiamas ir labai stiprus edukacinis leidinio užtaisas...

– Pirminė sumanytojų idėja buvo edukacinis-šviečiamasis žurnalas iki 50 puslapių. Dailės mokytoja R. Koševska kalbėjo, kad mokiniai negauna patraukliai pateiktų žinių apie Lietuvos istoriją. O kadangi mokytojos sūnus Tomas Koševskis yra vienas iš tarptautinio projekto, skirto mūšio prie Mėlynųjų Vandenių jubiliejui paminėti, koordinatorių, pirmajam leidiniui be ginčų buvo pasirinktas G. Kazimierėno paveikslas „Algirdo pergalė prie Mėlynųjų Vandenių“. Tačiau kai leidyklos vadovas P. Jonušas pamatė pirmuosius leidinio apmatius ir mano pateiktą medžiagą, iškart nusprendė skaitytojų auditoriją praplėsti iki „visiems“ ir neriboti puslapių skaičiaus. Be to, kartu nutarėme pagal surinktą medžiagą ir iškart išryškėjusius probleminius klausimus pažintiniam-šviečiamajam leidiniui suteikti „detektyvinio“ prieskonio.

Svarbiausia priežastis, kodėl man buvo įdomu imtis šio darbo, yra meno istorikui būdingas detektyvo azartas. Nes 2012 m. pavasarį tarptautinėje konferencijoje Vilniuje išgirdau Ukrainos istoriko pareiškimą, kad štai jau dešimt metų Ukrainoje palei Būgo intaką Siniuchą, kur, daugelio istorikų nuomone, vyko Mėlynųjų Vandenių mūšis (metraščiuose ir ankstyvuosiuose autoriniuose šaltiniuose – Sine voda), archeologai kasinėja ir neranda nė menkiausios nuolaužėlės, liudijančios apie ten vykusį didžiulį mūšį... Kaip meno istorikei, kuri nuolat ieško raktų paslaptims atverti, man iškart parūpo šis aspektas...

Jau pradėjus rengti leidinį išsikristalizavo idėja pasitelkti savotišką intriga. Pirmiausia norėjau patraukliai ir vizualiai atskleisti šiuolaikinio paveikslų gimimą, o tada nukelti skaitytojus iš XXI į XIV a. ir pateikti lyginamąjį panoraminį vaizdą. Nutariau surasti autentiškų Algirdo valdymo laikotarpio dailės pavyzdžių, parodyti Rytų ir Vakarų meninio vaizdavimo skirtumus.

Laimingas sutapimas, kad 2011 m. Lietuvos dailės muziejus išleido fundamentalų senųjų Lietuvos žemėlapių albumą, kuris suteikė nuostabias galimybes pasiaiškinti topografinę Mėlynųjų Vandenų mūsų vietą. Atradau, kad XV-XVI a. žemėlapiai nurodė šiek tiek skirtingus to paties Būgo intako pavadinimus. O kadangi pirminiuose šaltiniuose skiriasi mūsų vietos aprašymai, leidinyje nutariau koncentruotai ir nuosekliai pateikti visas prieinamas nuo ankstyviausių iki dabartinių tyrinėjimų nuorodas apie mūsų. Kad smalsiausi jauni ir brandesni protai turėtų aiškų navigacinį planą – kur galima ieškoti naujų atsakymų į senus klausimus.

Iš esmės šis leidinys švietėjiškas, o detektyvas čia įsipina tam, kad padrąsintų smalsiausius skaitytojus ieškoti atsakymų. Nuo mažens esu labai smalsi ir dažnai pritrūkstau atsakymų į man rūpimus klausimus. Pavyzdžiui, neretai užkliūvu už spragų mūsų šiuolaikinių istorikų veikaluose, nes juose remiamasi ne pirminiais šaltiniais, o cituojami kiti perrašyti antriniai autoriai. Kadangi man pačiai visada reikia originalo, šiame vizualiai patraukliame leidinyje norėjau pateikti sistemiskai sutvarkytą pirminių šaltinių medžiagą ir „istorikų džiazą“ interpretuojant pagrindinę temą nuo XV iki XXI a.

– Taigi ar skaitytojai ras atsakymą į klausimą, kurgi tie, anot dailininko G. Kazimierėno, paslaptingi Mėlynieji Vandenys?

– Labai svarbu nenusižengti sąžiningumui. Aš vis dėlto esu meno istorikė. Bet kai perskaitai pirminius šaltinius lotynų, senąją slavų, senąją gotų kalbą... pamatai, kuris istorikas yra sąžiningas. Romas Batūra, mano nuomone, yra vienas sąžiningiausių ir talentingiausių pasaulinio masto istorikų. Tikrai galime juo didžiulotis. Nekantriai laukiau pasirodant naujos jo monografijos apie Lietuvos pergalę prieš Aukso ordą prie Mėlynųjų vandenų.

Mano darbas šioje knygoje labiau susijęs su vizualinės medžiagos pristatymu ir nagrinėjimu, XIV a. dailės kūriniais gretinant su XXI a. kūriniu, vaizduojančiu simbolinį susidūrimą tarp islamo, krikščionybės, pagonybės ir bizantinės stačiatikybės... Tarp Vakarų ir Rytų. Tas susidūrimas prof. G. Kazimierėno paveiksle, kuriame atrasime net senovės Kinijos ženklų, yra labai daugiaprasmiškas.

Dailininko perteikta šio istorinio mūsų simbolika gali polemizuoti net su Lietuvos istorikais, kurie dėl įvairių priežasčių palieka gana daug „istorinių skylių“. Man svarbu, kad tapytojas į savo kuriamus paveikslus žvelgia profesionaliai ir sąžiningai. Atradęs knygą, iš kurios sužinojo apie Algirdo pergalę prie Mėlynųjų Vandenų, jis aiškinosi, nagrinėjo to meto kontekstą: kokie ginklai, koks kariavimo būdas būdingas Algirdo kariuomenei ir mongolams-totoriams, tai grėsmei nuo Čingischano laikų, kaip mirtina banga besiritusiai iš Eurazijos iki pat Europos vidurio... Kita vertus, ko nors nežinodamas dailininkas prisipažįsta, kad tai jo kaip menininko versija.

Paveiksle nepaprastai darniai ir gražiai perteiktos įvairios meninio vaizdavimo stiliškos nuo pat XIV a. Kiekviena detalė subtiliai iškalbinga, maža to, jos visos dera tarpusavyje. Paveikslas akimoku įtikina.

Pirmiausia matai tarsi primityvistinę batalinę sceną: tos aureolės, statika, o paskui atrandi kone kinematografiškai besikaitaliojantį vaizdą. Viskas juda, ir juda stilistiškai, iš vieno laikotarpio į kitą. Įvedama manieristinė, barokinė, impresionistinė, ekspresionistinė stiliška... Dailininkas veda per epochas iš XIV a. į

XXI a. ir kviečia mus keliauti drauge. Stabtelėti kažkur pakelėje ties renesansiniu angelu, pasigrožėti elgreikiškais kai kurių kūnų linijomis... Tai yra didžioji prabanga žvelgiant į tokio masto ir meistriškumo tapybos darbą.

– Taigi galime tvirtinti, kad menas – labai rimtas istorijos šaltinis?

– Žinoma, taip. Įžanginiame tekste G. Kazimierėną prilyginau „Iliados“ ir „Odisejos“ autoriui Homerui, be kurio sukurtų kūrinių vargiai turėtume senosios Helados paveikslą. Meno kūriniai konstruoja istorinę atmintį, tvirtina tautinę tapatybę, suteikia pagarbos bei galios ženklų.

Man visada rūpi, kaip kultūros ir meno raida susijusi su sociumo formacija. Juk būtent iš meno formų galime matyti, kokia buvo viena ar kita civilizacija, atpažinti valstybės politiką, religiją, gyvenseną, socialinius ypatumus. Lietuva tiek daug prarado dėl tų ilgų nelaimingų okupacijų – istorinių properšų, kai buvome priklausomi nuo kitų, didesnių valstybių.

– 2011 m. skaitėte pranešimą Portugalijoje vykusioje konferencijoje per Lietuvos kultūros dienas, kur buvo pristatoma ir G. Kazimierėno istorinė tapyba. Kaip Lietuvos istoriją ir jos meninį įvaizdinimą priima užsienyje?

– Kai gaunu pristatyti Lietuvos meno istorijos, kultūros aspektus tarptautinėse konferencijose, kiekvieną kartą matau užsieniečių nuostabą. Bet tuo yra maloniau, jeigu iš tiesų pavyksta sudominti. Šiuo atveju tai buvo puiki proga, nes Portugalijos ambasados Lietuvoje kultūros atašė Nuno Guimaraes, pamatęs ir susižavėjęs G. Kazimierėno istorinės tematikos darbais, sumanė, kad reikia supažindinti portugalus su Lietuvos istorija ir kultūra. Kadangi didelių matmenų darbus transportuoti labai brangu ir sudėtinga, buvo nuspręsta nugabenti tik vieną originalą – „Zimburgės vestuves“, o kitus paveikslus – R. Dichavičiaus fotografijose.

Kaip tik neseniai buvau grįžusi iš Austrijos miesto Linco. Tenyktėje pilyje, kur mūsų Gediminaitės Zimburgės sūnus Šventosios Romos imperatorius Frederikas III gyveno paskutinius metus, saugomas nuostabus aliejumi tapytas Eleonoros Portugalės (1434-1467), 1452-aisiais ištekėjusios už Šventosios Romos imperatoriaus Frederiko III, portretas. Taigi XV a. portrete pavaizduota Portugalijos Eleonora buvo Zimburgės marti. Portugalams buvo smalsu išgirsti, kad atvežtasis G. Kazimierėno paveikslas „Zimburgės vestuvės“ tiesiogiai susijęs su jų šalimi. Per Lietuvos dienas Portugalijoje pristatėme ir mūsų menininkų K. Musteikio, M. Piekuro ir A. Ališankos įspūdingas ugnies skulptūras, dainininkė Sigutė Trimakaitė supažindino su lietuvių liaudies dainomis, ypač graži buvo Tatjanos Kazimierėnienės „lietuviškosios gamtos“ grafika.

– Knyga „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergalė prie Mėlynujų Vandenu“ – numatomos serijos „Lietuvos istorija šiuolaikinėje tapyboje“ pirmoji kregždė...

– Taip, numatoma ir daugiau knygų, panašiai supažindinsiančių su kitais G. Kazimierėno istorinės tematikos ciklo paveikslais, o drauge ir su kitais Lietuvos istorijos įvykiais. Pirmasis leidinys atskleidė mūsų ir kaimynų slavų, bizantiškosios kultūros, taip pat tolimesnių Rytų, mongolų-totorių, kontekstą. Antroji knyga, kuri turėtų būti skirta dailininko paveikslui „Gedimino laiškas“, nukels į mūsų istorijos šiaurinį kontekstą: Šiaurės ir Rytų Europa, Livonija, taip pat XIV a. Mes grįšim vos keleriais metais atgal, į Vilnių ir jo apsuptį. Kadangi laiškas buvo siunčiamas į visą Europą, pasižiūrėsim, kokie buvo tie Vilniaus ryšiai su Vakarų ir Šiaurės Europa. Pagal didįjį planą trečioji serijos knyga jau turėtų būti skirta imperatoriškajai Europai, kurioje Gedimainčiai lygiomis teisėmis nuo XV a. pr. iki pat XVI a. pr. dalyvavo Šventosios Romos imperijoje, nes Zimburgės anūkas Maksimilijanas I, žinodamas giminytės ryšius, įpiršo savo dukterėčią, savo žmonos Marijos Bjankos brolio dukrą Boną Sforcą, Žygimantui Senajam.

– Leidinio „Kelionė iš XXI į XIV a. su Giedriaus Kazimierėno „Algirdo pergalė prie Mėlynujų Vandenu“ baigiamajame skyrelyje, pavadintame „Post tenebras spero lucem / Po sutemų – viltis šviesos“ cituojate pagarbūs Bizantijos istoriko Nikeforo Gregoro (1295-1360) žodžius, kuriais jis šlovina Lietuvos valdovą Algirdą. Tokie kūriniai kaip G. Kazimierėno paveikslų ciklas mums teigia, jog turime didžiulis savo istorija?

– Mes tikrai turime didžiulis, bet pirmiausia šiuo ir kitais numatomos serijos „Lietuvos istorija šiuolaikinėje dailėje“ leidiniais labai norėtusi suteikti žmonėms aiškias gaires. Kurie šaltiniai yra patys tikriausi, kad jie yra prieinami, kad tai nėra pasakos arba kieno nors spėlionės ir kad mus žino Europoje. Juk Insbruko muziejuje galima pasižiūrėti filmą apie Šventosios Romos imperatorių Maksimilijaną I, galingiausią XVI a. pradžios Europos žmogų ir vieną galingiausių pasaulyje, ir to filmo pradžioje nuskamba žodis „Lietuva“. Buvo nepaprastai malonu susitikti su Rembrandto muziejaus direktoriumi Amsterdame, kuris padovanojo dailininko jubiliejaus proga išleistą albumą, o jo įžangoje taip pat paminėta Lietuva. Nes Rembrandto žmonos Saskios dėdė Hendrickas van Uylenburghas buvo Lietuvos-Lenkijos karaliaus meno kūrinių agentas. Tad visas pasaulis susijęs.

Man labai norisi, kad būtent jaunoji karta, smalsūs vaikai gautų tinkamus instrumentus. Kad jie iš pradžių atsiverstų ne sudėtingą monografiją, o aiškintųsi istoriją pasitelkdami paveikslus, labai aiškiai išdėstytą ir pateiktą pirmųjų šaltinių medžiagą: štai čia paminėjimai su nurodytais puslapiais, pavadinimais... ir kad jie patys imtųsi didžiųjų detektyvų vaidmens. Kad keliautų ir ieškotų, kurgi tie Mėlynieji Vandens. Ta vieta iš tiesų kažkur yra, bet mums tiesiog reikia aiškių nuorodų. Kartais menininkas, tapytojas gali pastūmėti istorikus ne tik susikaupti, bet ir susikauti.

Kalbino Aušra Gudavičiūtė

Nemunas

2013/Nr.8

